3

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA
DE
CONVALESCENTIA VERA ET SPVRIA

QVAM
SVMMI NVMINIS AVSPICIO
ACADEMIAE FRIDERICO ALEXANDRINAE
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
DOMINO
CHRISTIANO FRIDERICO
CAROLO ALEXANDRO
MARGGRAVIO BRANDENBVRGICO BORVSSIAE SILESIAEQVE
DVCE BVRGGRAVIO NORIMBERGENSI VTRIVSQVE
PRINCIPATVS REL. REL.

EX DECRETO GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
PRAESIDE
D. HENRICO FRIDERICO DELIO
SERENISS. MARGGR. BRAND. ONOLD. ET CVLMB. CONSIL. AVL.
MEDICINAE PROFESSORE PRIMARIO
ACAD. IMP. NAT. CVRIOS. ADIVNCT. REG. SOC. MONSPELIENS.
ET ACAD. SCIENT. ET ART. RHOTOMAG. SODAL.
FACVLT. MED. H. T. DECANO

PRO GRADV DOCTORIS
SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS
PRIVILEGIIS ET IMMVNITATIBVS LEGITIME OBTINENDIS
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT
AVCTOR ET RESPONDENS
HENRICVS ALEXANDER SAHER
BARVTHINVS.

D. IANVAR. CIↃ IↃ CC LXXIII.

ERLANGAE EX OFFICINA VIDVAE CAMERARIAE.

HORAT.

Sperat infeſtis, metuit ſecundis,
Alteram ſortem, bene praeparatum
Pectus. — —

DE CONVALESCENTIA VERA ET SPVRIA.

§. I.

Calamitoſis temporibus, per Dei gratiam, ſuperuiximus itaque! atque in eorum locum meliora ſuccedere videntur. Ea enim nouiſſimorum annorum facies fuit, vt ex *annonae caritate*, e coeli partim intemperie, partim ex aliis cauſſis, oriunda, per vniuerſam fere Germaniam, et vltra, triſtia ſane fata ſuborta ſint, atque mortalium ingenuorum *vota*, *de temporibus melioribus*, certe per hoc emenſum ſtadium iuſta fuere. Dira enim *fames*, dira graſſata eſt *inedia*, ex qua, et *iniqua* quoque *diaeta*, plures mortalium trucidati ſunt, vt inde quoque, accedentibus variis, et indiuidualibus, cauſſis, et animi pathematibus, malum ad alios quoque tranſierit, quibus non adeo cum fame erat dimicandum. Sed ipſa *aë-*

ris inclementia, per hosce annos, aliquod ſymbolum attulit, dum humida praecipue eius conſtitutio corruptioni humorum etiam fauit, atque ex parte ſolidorum robur confregit. Larga hinc fuit morborum meſſis, atque aegritudinum *epidemicarum* varium, et longe lateque ſerpens, pro variorum indiuiduorum diſpoſitione, ſchema.

§. II.

Quamuis autem non vna, neque ſemper plane appropriata, a variis medicis, his morbis oppoſita fuerit medendi methodus, vanam tamen ſaepiuscule fuiſſe et eorum operam, audiuimus, qui, licet optimis methodis inſtructi, morbos tamen plures auerruncare non poterant, dum non vbique ſuffecere talia indicata, quae vitae vires, functionesque vitales, inducta ſic conueniente nutritione, ſuſtentare valebant, aut vbi pathematum animi vis, et variorum negotiorum rationes, plus arte valebant. Sed et euaſere tamen, quae fuit Dei gratia, plures ex periculoſiſſimis morbis, varium ſchema prae ſe ferentibus, atque *paraphrenitides putridas*, *typhum*, *febres varias bilioſas*, *malignas*, *phlogiſticas* quoque, *petechias*, *purpuram*, *febres acutas neruoſas*, *cet.* diris ſaepiuscule ſymptomatibus v. c. deliriis, ſpaſmis, haemorrhagiis, deliquiis, ſtipatas, non plane nouas, pluries et ſporadice viſas, attamen proxime elapſis temporibus, ex ſuis cauſſis, magis epidemicas, ſub congrua methodo, ſuperarunt, atque feliciter cum ſanitate rediere in gratiam. Plures lente admodum vires collegerunt, aut recidiuas paſſi ſunt, plures diu adhuc cum ſequelis, cum metaſchematiſmis prioris morbi, colluctarunt, nati ſunt languores, conſumtiones, tumores, hydropes, vlcera, atque alius ex alio ſecutus eſt morbns. Nunc au-

autem dum rediit coeli ſerenitas, dum nutrit rura Ceres, almaque fauſtitas, dum proſpectum eſt ſaluti publicae, dum liberiores ſunt, interclusi hactenus, commeatus, ſtatim imminuta ſic eſt ſtrages, imminutae morborum epidemicorum cauſſae, vt *votum* tantum, non iterum interruptae, ſed vlterioris, et perennaturae, noſtrae felicitatis, *meliorumque temporum*, ſuperſit.

§. III.

Sed, ſi etiam ſtatum praeteritorum morboſorum temporum nunc mittimus, ea tamen eſt, et perennans, mortalium conditio, vt ex pluribus cauſſis in varios morbos incidere poſſint, qui et *acuti*, et *chronici*, audiunt. In his vero *ſpes* alit aegrotos, de reditu cum ſanitate in gratiam, eſt deſiderium ceſſationis ſenſationum ingratarum, circumſpiciunt de malorum medelis, de remediis, quae functionum legitimum ſucceſſum reſtaurare valeant, vnde *conualeſcant*. In ipſa autem morbi cuiusdam periodo, vario modo de ſemetipſis iudicant, ita vt nunc in *peiora* ruere, nunc in eodem *ſtatu* permanere, nunc ſaepiuſcule *permutari*, nunc *alleuari*, ſibi videantur. Idem iudicium ferre ſolent adſtantes, cognati, alii, ita, vt, quando de ſtatu aegroti cuiusdam ſermo inſtituitur, nunc audiamus, eum leuiter tantum aegrotare, nunc in magno periculo, nunc in mortis articulo, verſari, nunc inconſtantem, multis complicationibus ſtipatum, eſſe morbum, nunc eum conualeſcere. Sed erunt fere, qui ſchematum morbi, *ſymptomatum actiuorum* et *paſſiuorum*, efficaciae cauſae morbificae, et alteratarum, et reagentium, corporis partium, *inuaſionis* porro, *incrementi*, *ſtatus*, *declinationis*, *temporum cruditatis*, *coctionis*, *criſeos*, ignari, haud ſemper rite determi-

nare queunt, quid ſit, ſuo tempore *laborare* morbo, quaenam ſint tempora *exacerbationis* et *remiſſionis*, quaenam ſint *ſigna reſtitutionis*, vel *permutationis* etiam, variae: vnde e ſingulis tantum apparentibus formant concluſiones, ſaepe his, quae vere adſunt, contrarias, aut varia quoque, non ſemper in aegrotorum veram ſalutem, moliuntur. Eo maiori autem opera *medicum* decet inſtituere *diagnoſin* morbi, ſedem eius, et effectus, obſeruare genium, quo functiones procedant, comparare phaenomena, in ſtatu ſano et aegroto occurentia, concludere e phaenomenorum *analogia*, inſtituere *anamneſin*, et eruere cauſſas morborum procatarcticas, conſiderare, in indiuiduis, functiones alteratas, et facultates viresque ſuperſtites, vt inde, ea, qua fieri poteſt, cautione, et *prognoſin* formare queat, et, ad amuſſim ponderatis ſingulis, et comparatis inter ſe vniuerſis, BOERHAAV. *aphoriſm.* §. 13. tum determinare, *an in periculo* verſetur aegrotus, *an ſpes reſtitutionis* ſuperſit, vel, quando *melior* nunc *valetudinis ſtatus* videatur, an *conualeſcentia* vera ſit, vel dubia?

§. IV.

Prouti *ſanum* eum vocare ſolemus, qui, pro ratione aetatis, ſexus, temperamenti, debitaeque conformationis, proque vario vitae genere, et conſuetudine, facultate et aptitudine, ad exercendas homini proprias *functiones* vitales, naturales, et animales, non tantum, ſed et ipſo exercitio, eoque leui et ſatis conſtanti, gaudet; ſic eum aegrotum communiter vocamus, in quo *functionum laeſionem*, indeque pendentia ſymptomata, animaduertimus, quamquam cauſſa, vel remota vel proxima, vnde in hanc functionum

lae-

laesionem inciderit, non semper statim pateat. Quando autem functionum consuetarum integritatem redire, seu huius reditus initium, obseruant, tum *conualescere*, hucusque, aegrotum perhibent, et futuram praedicunt conualescentiam, et, confirmandam vlterius, sanitatem, quando nunc imminuta esse, vel cessare, ea symptomata opinantur, quae pro periculosis reputarunt.

§. V.

At quam varia sunt, quae demum *salutarem* aegroti, et *status morbosi* in *meliorem, conuersionem* determinant! Quam egregie falluntur, qui *omnem apparentem statum mitiorem* aegroti *pro vere bono* habent! Certe et hic quadrare videtur, quod, si meliora, in vniuersum, tempora, et prosperiora fata, perpessorum malorum fines, perturbatarum rerum fortunatos exitus, seu negotiorum felices successus, sperant, oborta nunc mutatione quadam, saepiuscule audimus, alia tantum, prostare, non meliora. *Es werde anders, aber nicht besser.* Saepe enim post *inducias* nonnullas, in peiora ruere res, animaduertunt, et, nunc incrementa cepisse mala, dolent: *Es werde der lezte Betrug ärger, als der erste.* Vt itaque etiam illud rite determinandum sit, quid sit in morbis, quod malum appellamus, vnde statum peiorem nuncupemus. Non enim semper *vis vitae* maior, quae sese morbo opponit, non semper motus aucti, quibus, GALENO *de causs. symptom.* Lib. V. inquiente, colluctatur contra ea quae adfligunt, donec arietando commouerit et confregerit omnia, perniciem intendunt, sed *natura*, sub qua nunc complexum hominis virium, e corporis *mixtione*, *organisatione*, et *animalitate*, pendentium, intel-

telligimus, saepissime conatur, et, ex SYDENHAMI Sect. I. Cap. I. *de morb. acut. in genere*, asserto, omni ope, in salutem aegri, materiae morbificae exterminationem: atque, analogiam sequente, PROSP. ALPINO *de praesagiend. vit. et mort. aegrotantium*, Lib. I. C. I. natura, perinde ac arcis alicuius praefectus, in corpore desidens, a morbo, perinde ac duce aliquo exercitus, ipsum corpus tanquam arcem oppugnante, defendere studet, et corporis acerrimus defensor, ne morbo succumbat, pro viribus operam dat. Malum est bellum, sed, si nulla alia ratione fieri potest, eo pax paritur. Igitur et eo saepe opus est, vt ipsa pax pariatur. Sic et suis, quanquam molestissimis saepe, et *inuoluntariis*, natura viribus, motibusque, vtitur, ad materiam profligandam morbosam, vt itaque, quamdiu hi motus, vtut molesti, vigent, male se habere aegrotus videatur, qui tamen, vt exterminetur noxium, in suam salutem, laborat. Cum contra, si, aut incongrua methodus, aut morbosa quaedam materia, vires supprimat, et, suo tempore, aegrotus neutiquam sine periculo sit, quamuis non admodum dolere videatur.

§. VI.

Triplicem morbi cuiusdam exitum si spectamus, is abire solet in *sanitatem*, in *mortem*, in *alium morbum*. Itaque si, missis nunc varii exitus speciebus, morbum *in sanitatem* abire concludere velimus, opus est *criteriis*, vnde hunc meliorem statum sperare, aut eum nunc praesentem diiudicare, fas est. Supposito nunc, materiam morbosam quandam, ortam, vel e naturalibus, non naturalibus, vel praeternaturalibus, *rebus*, caussisque internis, vel externis, hae-

haerentem vel in fluidis, vel solidis, vel vtrisque simul, iisque vel generatim sumtis, vel adfecto *loco* particulari, alterasse corpus: produxisse, pro varia eius indole, effectus morbosos, s. *symptomata*, eaque *passiua*, quae a v iet efficacia materiae propria pendent, et *actiua*, quae *vim* et reactionem corporis viui inuoluunt: et vtraque, prouti nunc ex his *schema*, typusue, morbi apparet, vnde et *nomen* adipiscitur, et vnde ratione durationis, vel acutus, vel chronicus quoque, audit; tum in cunctis his functiones ita laeduntur, vt rite procedere nequeant: imo, nisi semper exquisiti dolores, tamen ingratae sensationes, oriuntur, et desiderium cessationis earum. Cessantibus autem his, *leuamen* aegrotus sentit, idque vel quoad nonnullas, vel quoad singulas, adfectiones, nunc subito, nunc sensim, succedens, cum *restitutis*, proportionate, *functionibus consuetis*. Dum autem caussa quaedam morbum creans, sic adfuit, effectibus cessantibus, ad sublationem caussae quoque concludendum videtur, ita tamen, vt et *leuamen*, quod dicimus, *verum* sit, scilicet cum restitutione functionum, nunc iis, quae in statu sano adsunt, similium, iunctum, et constans. Vt autem de caussae sublatione certi esse possimus, oportet praecipue indagare *modos*, quibus forte sublata caussa sit, *vias*, quibus recte eliminatum est, quod adfecerat. Hisce enim non rite ponderatis, conualescentia, quae nunc apparet, dubia, et spuria, esse potest, siquidem aut effectuum saltem moderamen processit, palliatioue instituta est, caussa interea non plane sublata, vt conualescentiae loco *languor* magis sequatur; vel materia morbosa locum, et indolem, mutauit, orta *metastasi* quadam, suo tempore alios et alios *metaschematismos*,

 reuo-

reuolutiones, proditura. Neque minus oportet medicum ſchema morbi obſeruare, ſiquidem ex indole motuum, nunc remittentium, nunc intermittentium, nunc ſuo tempore exacerbatorum, apparet, quid de apparente quoque leuamine ſentiendum ſit, et exſpectandum, vtrum illud conſtans futurum ſit, vel rediturum *paroxyſmum*.

§. VII.

Leuamine itaque praeſente, et redeunte praecipue *appetitu*, *ſomno reficiente*, et *viribus* proportionatis, *motuque voluntario*, neceſſe eſt, vt aliquid ſublatum ſit, quod hucusque aegritudinis cauſſa exſtitit. Atque cum haec ſublatio, et alteratio corporis, tendens ad ſanitatem, *negotium ſecretionum* et *excretionum* inuoluat, quatenus ipſis naturae viribus, et auxilio medici, *coctio* et praeparatio materiarum, earumque *ſubactio*, et *eliminatio*, peragitur, ad iſthoc negotium reſpicere medicus praecipue debet, vt pateat, quid demum actum ſit, quo modo, quo tempore, alteratio quaedam ſalutaris, et excretio, proceſſerit: an in morbis breuibus v. c. *febre ephemera*, vel inſenſibilis transſpiratio reſtituta, aut ſudor, aut diureſis, aut vomitus, diarrhoea, morbum ſoluerit? an cardialgia, vertigo, aſthma, cordis palpitatio, colica, *cet.* ſublata ſit, diſcuſſis, ſeu euacuatis, anguſtantibus, *flatibus?* an porro, pro indole morbi, *crudum*, et turgens quoddam, euacuatum ſit, vel, proportionatis motibus, coctum? an per *vias ſecuriores* euacuatio facta ſit, vel ſecus? an cum impetu, vel ſenſim, ſeu *criſeos* ope, vel per *lyſin*, actuetur excretio? an *copia*, et *indoles*, excretorum reſpondeat cauſſae morbi, interdum ſingulari, eiusque effectibus; Conf. ill. PRAESID. diſſ. de

de *efflorescentia labiorum* §. 15. an porro excretio quaedam apparens sit effectus coctionis, vel sit *epigenomena*, ex singularibus caussis saepe, *regiminis* ratione, et medicamentis quoque, vel aliis adsumtis, oriunda, vel ex *complicatione* saltem: an *apto tempore*, praesertim *non nimis copiose*, nec *nimis parce*, nec *nimis tarde*, vel in corpore iam debili, et remittentibus iam naturae viribus, procedat.

§. VIII.

Minus itaque tuto *in principio morbi* cuiusdam ad secuturum statum meliorem confestim concluditur, si saltem e *symptomatum* periculosorum *absentia* ratiocinantur. Quae enim non statim adsunt, ea subuenire queunt in morbi incremento. Facile hanc assertionem illustrare, possunt *vulnera*. Quanquam enim, praeter continui solutionem, vel haemorrhagiam quandam, nihil praesto esse videatur, tamen posteris diebus ex inflammationis et suppurationis negotio, febres, dolores, spasmi, eorumque sequelae, neque minus, ex indole partis affectae, consensus morbosi, sinus, fistulae, caries, nouae haemorrhagiae, oriri queunt. Vt quoque ipsa symptomatum absentia haud adeo semper laudanda sit, siquidem non operante natura, et sibi relicto vitio, illud in deterius ruit: vel quoque, ruente iam in deterius vitio, ipsa natura iam succumbere videtur, veluti iam HIPPOCRATES Lib. V. *aphor. 66.* ingens malum praedixit, si magnis vulneribus, et prauis, tumor non appareat, deficiente scilicet debita sensatione, et debita, quae ad depurandum et consolidandum vulnus requirebatur, humorum congestione.

§. IX.

Quemadmodum rurſus, ſi *in principio* morbi *ſymptomata* grauiora, actiua praecipue, §. 5. *adſint*, non ſtatim ad ſummum periculum concludendum videtur, ſi vrgeat materiae indoles eiusdem ſubactionem, vel exterminationem, et neceſſe ſit, vt, ſi primis motibus, primaque *inuaſione*, nihil, vel non ſatis, efficiatur, motus ſic *incrementa* capiant, donec ad ακμην perducantur, et, fugato hoſte, nunc *declinent;* ſic ſcientia et prudentia medici requirit, vt motus hos aeſtimet, neque ſedando, nimis mature, motus, naturae arma e manibus quaſi extorqueat, ſed tantum, dum ipſe, bona methodo, eam iuuat, et ducit, quo ſalutariter vergit, nimiam actiuitatem compeſcat, vires conſeruet, vt ordine, et tempore, ſcopo potiatur.

§. X.

Symptomata autem, cum et *nimis intenſos*, et *nimis remiſſos*, motus inuoluant, rite conſideranda ſunt, ne ex abſentia auctorum, moleſtorumue, motuum, ſtatim in portu aegrotum nauigare, credamus; cum motuum omiſſio, vel ſuppreſſio, infidum omnino ſignum conualeſcentiae ſubminiſtret. Niſi enim effectum eſt, quod fieri debebat, ex quanam cauſſa ſtatum meliorem hariolabimur? Sic iterum, quando, in acutis praecipue, deliria, interdum furioſa, ſedari videntur, haec permutatio non aliter ſalutaris appellari poterit, niſi ſimul adfuerint ſigna factae alicuius excretionis, ex qua diiudicare demum poſſumus, vim vitae ſuperaſſe onus; cum contra, niſi effecta fuerit, *reſolutio*, *diſcuſſio*, *coctio*, *excretio*, timendum ſit, naturam

ma-

magis sub pondere succubuisse. *Acti* itaque *labores* tantum vere *iucundi* erunt, nec leuamen, ante actos labores, iuste concipiendum est. *Leuamen* itaque *apparens* tantum est, quodsi, dolores sedatos esse, animumque redire, videtur, absque rite peracti laboris testimonio. Tum demum salus aegroto promitti potest, si functiones et in morbo ad statum naturalem accedant, vel consuetam seruant typum. V. LOMMIVM in *obs. med.* pag. 26. 27. 28. Neque ipsa quaedam excretio satis fida est, nisi eam ipsam sequatur leuamen, quamuis hoc demum euenire possit, si ea fuerit absoluta. Medicus hinc saepiuscule longe aliter de meliori aegrotantium statu iudicat, quam adstantes forte, rei, quae geritur, ignari. Potest enim v. c. aegroti *vultus*, pathematum index, antea, ex irritante ingrato, *toruus*, mutari in *serenum*. Lactus vtique nuncius frons aegroti serena, si ea factam quandam, et vtilem, excretionem, mutationemue, significat. Dubia vero facies, et spuria est conualescentia, si actum nihil, vel non id, quod suffecerit, est. Hic enim non triumphus vitae de morbo statim canendus est, sed saepiuscule tristis prognosis, de letali motuum remissione, formanda. Aliaque ratio est aegroti, hilari nunc animo, et composita mente, terrena linquentis, aut status corporis, breui emorituri, *obliuiosi*; alia autem est meditatio medici, quatenus talis, cui magis ad restitutionem aegroti, quam ad accelerandum, calcandumque vltimum hunc gressum, adlaborandum est, cuique, ea propter saltem, iste status displicet. Conf. ILL. PRAESID. Orat. *de vultu sereno morientium.* p. 7. Quodsi itaque, post varias morbosas adfectiones, quibus autem recuperata sanitas non est, vt potius *languor* successerit, subito redire

conatus quidam, ſeu *iucunda conſuetudo*, videtur, dubia, ſpuriaue, admodum inde refulget conualeſcentiae ſpes, dum magis adfectarum hucusque partium atonia, inſenſibilitas, motuum morboſorum obliuio, praeſto eſt. Et quemadmodum, ex HIPPOCRATIS effato, *Coac. praenot.* n. 97. 98. deliria ea peſſima ſunt, quae circa neceſſaria verſantur; ſic ea, quae ſecundum conſuetudinem, et neceſſitatem quandam, in iis morbis, fiunt, vbi magis ad averruncandam mortem, laborandum erat, dubium admodum ſignum ſalutis, tantum non breui ſecuturae mortis, exhibent. Itaque ſi hectica, imo et alia maligna, febre decumbens, nunc fiſtulam, nicotiana herba repletam, antea conſuetam, diu in morbo neglectam, iterum poſcit, vel vini, aut ſpiritus frumenti, hauſtum: certe *appetitus* iſte, ſi eueniat in debilitate, neque ſublato morbo, *ſpurius* eſt, et *deſipientia*, ideoque non conualeſcentiae ſignum. Sic alii ſubito, aluum depoſituri, e lecto tolli rogarunt, depoſuerunt aluum, breui exſtincti ſunt. Haec alui exoneratio, pro circumſtantiarum ratione, non reſtitutae functionis conſuetae ſignum, ſed vltimorum ſpaſmorum ſequela, fuit. Quot alii, quaſi aliud agendo, iocando, extincti ſunt, pro conualeſcentibus, falſo, habiti! praecipue ſi ea mutatio ab hucusque *ſolito* receſſerit. Conf. LOMM. obſ. med. Lib. III. p. m. 276. 277. de *mente* et *moribus aegroti.*

§. XI.

Eadem fere ratio eſt *apparentis ſtatus melioris* in *febribus nonnullis malignis.* Saepiuscule enim aegroti ita ad ſe redire videntur, vt inde optima quaeque ſperare iube-

iubeant. Redit animi tranquillitas, ceſſat inquieta corporis iectigatio, reſpiratio leuis eſt, perſtant exanthemata, *cet.* et tamen, ſpem praeter, aegrotus breui, et tranquille ſatis, diem obit ſupremum! Status itaque, qui melior videbatur, admodum ſpurius fuit, et magis remiſſionem virium, quam functionum reſtitutionem, indigitauit. -- *Malignitatis* vox diu in pathologiam et ſemeioticam introducta eſt. Non vna autem eſt eiusdem notio. Nonnulli eo admodum abutuntur. Aliis aſylum dubitationis eſt. Aliis terminus inanis, et expungendus. Sed iuſta lance ponderemus. -- In genere enim omnis morbus malignus appellitari poterit, ex quo, ſi materiam, ſi ſymptomata, ſpectes, ſingularis corruptio humorum, vel organi cuiusdam, ipſum denique mortis periculum, timendum eſt. Iam, vbi v. c. aperta, et putrida, acrisue alia, humorum, partisue, corruptio, mortisque periculum, cernitur, ibi benigni morbi vocabulum vſurpari nequit. Sed moris tamen eſt, febres malignas eas potiſſimum appellare, vbi nerui praecipue, ſenſoriumque commune, ita adficiuntur, vt aegroti mente non conſtent, *cum ſingulari* inprimis *debilitate*, ex qua tum ſe - et excretiones, imo ipſae motuum adminiſtrationes, haud ita ſuccedunt, vt emolumentum ex his ſperare poſſimus. Eo grauius itaque aegrotare videtur, qui minus ſibi ipſi, vel aliis, videtur. Proſtat aut copia morboſae materiae, neruos comprimens, aut ea ſubtilis adeo eſt, vt vbique penetret, et organa ſenſuum et motuum labefactet. Motus itaque haud rite, et pro peccantis materiae indole, conſuetoue typo, adminiſtrantur, quae tum remanens, vel haud ſatis ſubacta, corpori interitum minatur. Admo-

modum autem saepe difficile est, periculum ibi statuminare, vbi motus lenti, aequabiles, apparent. Sed haec est *insidiosa* illa, et saepe sine febre, *malignitas*, prouti a nonnullis, haud iniuste, vocatur, quando sub apparentibus signis status melioris, tranquillitatis, imo interdum sensuum integritatis cuiusdam, aegrotus tamen ex hac vita discedit. Vt ideo medicus signa occurrentia prouide diiudicare debeat, et computare motus, motuumque ordinem, eorumque ad suas sequelas habitum; vnde tamen ex analogia, experientia, et eorum, quae fiunt, obseruatione, ad prognosin formandam, data quaedam subnascuntur; saltem cautio, ne ex absentia grauiorum, ad sensum, symptomatum, ad certitudinem status melioris, antequam tempus est, concludamus, cum, ex antiquo dicterio, sub *pulsu sano*, *vrina sana*, *aeger moriatur.*

§. XII.

At enim vero, saepiuscule ingratae sensationes sublatae, et valetudinis in statum meliorem conuersiones peractae, videntur, absque tamen apparente singulari quadam excretione? Sic, v. c. si in *soda*, *cardialgia*, quando ab acri quodam, ventriculum, et praecipue eius orificium superius, pungente, oritur, propinatur puluillus absorbens, vel liquor alcalinus, vel potus diluens, abstergens, tum perit ingratissima saepe talis sensatio: *vertigo* stomachalis, digestiuo, vel carminatiuo quodam, tollitur: *lypothymicus* spirituoso quodam neruino excitatur: *Debilitatem* febrilem analepticum, cardiacum, quoddam, vel et cortex peruuianus, tollit. *Desiderii* cuiusdam *expletio*, insperatum gaudium, saepe breui aegrotum sanat. Vidimus *nostalgiam*, eius-

eiusque effectus, v. c. melancholiam, tabem, *cet.* ſublatam, ſimulac de reditu in patriam, ſeu alium deſideratum locum, certiores redditi fuerint aegroti. - Moralitatem deſideriorum hic non diſcutiendam ſumimus. Sed *amorem occultum*, morbi cauſſam, detexit iam in ANTIOCHO, regis Syriae, SELEVCI, filio, et, STRATONICAE connubio procurato, ſanauit aegrotum ERASISTRATVS. Conf. Cl. MOEHSENII *Sammlung von Bildniſſen gröſten theils berühmter Aerzte.* Berolin. 1771. p. 216. ſeq. Eodem, vel ſimili, ſtratagemate vſi ſunt plures medici, vltra conſuetos formulas ſapientes. Et conſilium ſubminiſtrauit b. GELLERTVS, in fabula: *Die kranke Frau.* Felicem medicum! quem aegroti cauſſam morbi non celant, neque conualeſcentiam nimis ſeuere expoſcunt: vel qui, et morales, cauſſas, recte tollere poteſt, aut ſaltem ita aegrotum mutare, vt gerendis, cum alacritate quadam, negotiis par ſit! Conſideremus, itaque, quaeſo, ſequentis nunc ſtatus melioris modum, et ſequelas. Nonne tamen, ſub ipſis moleſtis ſenſationibus, etiam vna vel altera ſe - et excretionum naturalium turbatur, ſufflaminatur? nonne vna vel altera poſtea ex his reſtituitur? vel ſublato eo, quod affligebat, et expleto deſiderio, reſtituitur naturalis functio organi, ex qua reſtitutione reliquae etiam functiones, ideoque et ſe - et excretiones, pergunt. Sic in ſtrictura, quae eſt in ſoda, cardialgia, ſecretio liquorum entericorum turbatur, accedit alui conſtipatio, ſupprimitur inſenſibilis transſpiratio. Sublata autem cauſſa, ſaepiuscule reſeratur aluus, ſuccedit liberior transſpiratio. Vertiginem ſtomachalem ſaepiuscule ſequitur vomitus, diarrhoea, aut flatuum moleſtantium eructatio. Poſt lypothymiam, excitante quodam ſublatam,

circuitus ipſe ſanguinis liberior redditur, et cum eo liberius ſuccedunt ſe- et excretiones. Analeptica et cardiaca, debilitatas, et ſaepe adhuc a materia febrili obſeſſas, partes, neruoſas praecipue, ſtimulant, inde id, quod ſtagnauerat, mobilius redditur, vlteriusque per aluum, per ſudorem, vrinam, exanthemata, *cet.* eliminatur. Animo tranquillo reddito, vel dum quis particeps voti, cupiti, redditur, languentes partes eriguntur, et ad nouas ſe componunt functiones. Conf. ill. PRAES. *Abhandl. von der Frölichkeit.* §. 5. 6. 29. 38. Vt itaque, ex hac oppoſitionis diſcuſſione, nouum naſcatur, pro ea ſententia, argumentum, ſtatum meliorem in morbis ſuccedere factae cuidam excretioni, quae tum pro eo meliori declaratur, ſi iuſto tempore, ordine, copia, electo ſecuro excretorio organo, ſuccedat.

§. XIII.

Excretiones itaque, ſi conualeſcentiam poſt ſe trahere debent, ſuo menſurandae ſunt modo. Ante coctionem, et praeparationem, raro bonae ſunt, niſi quidem humores turgeant, atque robur naturae ſufficiat, vt breui eosdem integre expellat, aut ſaltem maximam partem, quo reliqui magis ſubigi queant. Laudabilior eſt excretio, ſi ea motus rite praeparantes, e ſelecto organo iuſto, absque iniuria eiusdem, ſequitur, ſi, in febribus praecipue, decretoriis, ſ. criticis, diebus euenit. Vnde etiam medico incumbit, *tempora in morbis*, rite diſcernere, eluctatorios, et euacuatorios, motus, quanquam moleſtos, non turbare, ſed excretiones debito tempore iuuare, atque promouere. Ipſa autem excreta, quando praegreſſae fuerint

rint coctiones, et coctionis speciem prae se ferre debent. Conf. LOMM. l. c. p. m. 31. 33. de *signis iudicationis*, et b. BRENDELII diss. *de coctione pathologica.* Sic v. c. dum *peripneumonia* sputis iudicari debet, tertio vel quarto die sputum cruentum, vtut in principio crudum, non adeo extimescendum est, si modo sequentibus diebus *pus coctum* excernatur, vt inde stases in pulmonibus, et inflammationis, discussionem, illius, quod stagnauerat, suppurationem, abstersionem, et postea laesionis consolidationem, sperare possimus. Quodsi autem postea nil nisi phlegma crudum, mucus sincerus, tussi reiicitur, excretio haec minus bona exsistit, siquidem stasis remanet, noua incrementa capit, atque in deterius viscus pulmonis vergit; siquidem et hanc excretionem, leuamen non excipit, vt potius febris magis succedat, et vel pulmonis sequatur gangraena, suffocatio: vel, si et aegrotus non statim moritur, in vomicam, vlcus pulmonum, empyema, phtisin, incidit. Conf. ill. PRAES. diss. *de excretione sincera infida.* §. 9. sequ.

§. XIV.

Ipsae porro secretiones et excretiones, si ex iis conualescentia speranda est, ita comparatae esse debent, vt iis tollendae materiae morbosae fieri possit satis, *Nullam* e. g. *febrim curari sine sudore*, antiquum prouerbium est. Immo saepiuscule ipsa experientia confirmatum. Sed quando v. c. in tali peripneumoniae statu, quem paulo ante delineauimus, sudores, praecipue tenues, aut colliquatiui quoque, tempore non critico, proueniunt, quantum saepe medicus fallitur, et ignaros fallit, qui, his sudori-

doribus nunc liberari aegrotum, enunciat. Parum contra his ſudoribus efficitur, niſi reſoluta vere fuerit materia in pulmonibus haerens, vnde tales ſudores ſaepe magis ſymptomatici ſunt, et effectus febris, anguſtiae, imo ſaepiuscule relaxationis, *nimiae* colliquationis, et fractarum virium, ſi praecipue *nimis ſero* adueniant, ideoque et ſine leuamine vero ſunt. -- Huius furfuris aliae quoque excretiones ſunt, ſi fontem morbi primarii non tangunt, et nimis ſero quoque accidant. Experiatur itaque v. c. aegrotus, febre putrida laborans, vel phtiſi pulmonali, vel hydrope, demum *haemorrhoides fluentes.* Haec excretio, ſi praecipue olim conſuetudinaria fuerit, ignaros admodum fallere poteſt, vt nunc eam pro re bene geſta, et detecta nunc morbi cauſſa, ſede, autument, et inde nunc certam ſperent conualeſcentiam; verum ſaepiuscule ſpe excidunt, cum talis excretio fontem mali primarii non exhauriat, et ſaepe ſit magis ſignum factae ſanguinis nimiae diſſolutionis, aut vaſorum haemorrhoidalium relaxationis, congeſti magis, et ſubſiſtentis, in reliquis viſceribus cruoris. Quae ideoque tunc pro minus ſalutari declaratur, quo minus inde ſequitur leuamen. *Conf.* §. 10. ſupra.

§. XV.

Conualeſcentia porro non ſtatim ex emergente noua quadam mutatione ſtatuenda eſt, ſed attendendum ad ea, quae ſequuntur, ex quibus poſtea pateſcere poteſt, an ea ſit *ſecura*, *conſtans*, an *ſublata* fuerit morbi *cauſſa e fundamento*, vt aiunt, an *refocillatus*, *palliatusue*, tantum aegrotus ſit, an *in integrum reſtitutus?* vtrum ſtato tempo-

re

re in *eundem*, vel *alium morbum*, incidat? Equidem *non est in medico semper, releuetur vt aeger*, atque saepiuscule officio suo tamen fungitur, si, quem plane seruare, et in integrum restituere, vel ex aegroti culpa et regimine, vel ex loci adfecti, morbique ipsius integri, indole, nequit, eius vitam, quanquam ea maneat *valetudinaria*, tolerabiliorem reddat. Phtisin enim v. c. pulmonalem, renalem, vterinam, rhachitidem consummatam, nodosam podagram, hydropem ascitem, ex vitio vero abdominalium viscerum ortum, rarissime vere tolli, in aprico est, quanquam *curet* ita aegrotum medicus, *vt moliatur morbum tollere.* Interim, oborta mali reuolutione, curare potest, ne illud malum latius serpat, atque *resolutione, excretione*, motuum *moderatione, roboratione*, vitam integram, et partis, conseruet, nec, quamuis bona intentione, nimia actiuitate, nimio impetu, vel apparatu, nec nimis festinanter, morbum adgrediendo, aegrotum, qui tolerabilius vivere potuisset, pessundet. *Conf.* ill. PRAES. diss. *de resolutione noxia.* Cum sanitate itaque, congruo modo, aegrotus in gratiam redire potest, vt functionibus quodammodo exercendis par sit. In aliis autem morbis, medelam adhuc ferentibus, medicum non oportet *temporaria* quadam *conualescentia*, esse contentum, sed adlaboret quoque, vt *recursus*, et alius morbus subsequens, et metaschematismus, impediatur. *Paroxysmus* sic quidam *hystericus*, interdum satis grauis, suffocatiuus, epilepticus, maniacus, *cet.* apta methodo tolli potest, restituta scilicet excretione menstrua, quando ea paroxysmi caussa exstitit. Verum, ne iidem motus stato tempore recrudescant, eademue scena ludatur, oportet interea, appropriatis remediis, et ευκαιρως

 sum-

ſumtis, et liberiorem ſanguinis circulum, per viſcera praeſertim abdominalia, efficere, ſpaſmos mitigare, aluum expedire, et congeſtionem, tum naturalem, verſus vterum dirigere, et excretionem faciliorem reddere.

§. XVI.

An itaque, et quatenus, morbus quidam ſublatus fuerit, et aegrotus vere conualuerit? e dictis §. 4. 6. 7. 13. 15. determinari poterit, ſi praecipue ipſius conualeſcentis, qui ita dicitur, ſtatus praeſens, cum eo, qui antea adfuit, comparatur: et ſaepe quoque *ſtatui* cuidam *valetudinario*, cui iam quidam adſuetus eſſe poteſt, ita, vt, niſi athletice viuere poſſit, ſit tamen ipſi *propria*, et *relatiua*, *ſua ſanitas*, qualis fere omnium mortalium eſt. BOERHAAV. inſtit. med. §. 888. 1025. Vt etiam ex hiſtoria curati morbi apparere poſſit, *quomodo actuata ſit conualeſcentia.* Non enim ſuppreſſio motuum nonnullorum, ceſſatio ſymptomatum priſtinorum, ſolummodo effectam conualeſcentiam indicat. Sic *vitium* quoddam *topicum* ſubeſſe poteſt, quorum numeroſiſſima exempla, ſummus poſt fata MORGAGNVS, *de ſedibus et cauſis morb.* collegit, quo remanente, et immedicabili ſaepe, imo interdum vix coniectura quadam aſſequendo, infida eſt conualeſcentia, ſi et ad tempus ſymptomata quieſcunt. Sic porro *febris* cuiusdam *intermittentis*, per variam methodum, ſuppreſſio, non inuoluit ſtatim plenariam aegroti reſtitutionem, ſi minera huius morbi non plane ſublata eſt, quae ſaepe breui poſt in infarctus viſcerum, tumores, lentorem, tumores, *cet.* abit. *Scabies* varia haud plane, vel bene, curata eſt, ſi tantum cutis nunc iterum ſicca, vel nitida, eſt, cum, ſi

re-

repreſſa ſint, incongruo ſaepe artificio, exanthemata, earum materia ad nobiliores partes depoſita eſſe poteſt, vnde grauior poſtea morbus exoritur. V. ACT. ACAD. NAT. CVRIOS. *Vol. VIII. obſeru.* CIX. *Vlcera* antiqua inprimis minus feliciter conſolidantur, ſi ſolum conſtringentibus, exſiccantibus, tractantur, cum periculoſa inde ſaepe metaſtaſes ſequantur. Eadem fere ratio eſt *gonorrhoeae* per adſtringentia, aut fortiora diuretica, ſuppreſſae, fonte non plane exhauſto, neque debite repurgato. Calidiora carminatiua *flatus* diſſipare, atque varia pathemata, inde oriunda, apparenter tollere queunt, vt inde, ad ſenſum, melior ſtatus ſequatnr. Verum actuatam irritationem, et dum quoque calidum medicamentum ad maſſam ſanguineam delatum eſt, ſequitur orgaſmus, conualeſcentiae non teſtis. Operatio quaedam *chirurgica* inſtituta eſſe poteſt, ex qua functio laeſa partis videtur reſtituta, vel cauſſa laedens ſublata. Conualuit itaque ex ea aegrotus, ſi vere, et conſtanter, functio redit. Sed vera non eſt conualeſcentia, ſi v. c. poſt depoſitam, vel extractam, *cataractam*, viſus quidem ad tempus redit, breui autem iterum perit, ſi forte ex choroideae laeſione amauroſis, vel, ex vitrei quoque humoris effluxu aliquo, bulbi oculi collapſus, vel ex ſuppuratione hypopyon, oritur. *Paracenteſi*, aqua, in cauo abdominis haerens, educi poteſt, et ad tempus leuari aegrotus, fontibus autem, vnde iterum intra hoc cauum colligi queunt lympha et ſerum, adhuc praeſentibus, perdurans leuamen non emergit, vt potius aſcitidis recurſus, vel ipſa mors, doceat, conualeſcentiam fuiſſe tantum temporariam, et ſpuriam. *Calculo* quidam, ſectionis ope, liberari poteſt, qui tamen po-

ſtea

ſtea hectica obit. Cum autem ſaepiuſcule oporteat, vt medicus, ſi in integrum aegrotum reſtituere non valet, vitam tantum ſeruet, ita, ſi recte rem geſſerit, imputandum ipſi non eſt, quodſi et vitae ſeruatio ſuccedat, cum perdita quadam functione partis, vel ipſius partis exſtirpatione, amputatione. Vt tamen, ſi forte poſtea *quaeſtio medico legalis*, de adhibita methodo, inſtituatur, culpa vacare medicus rationalis poſſit, omnem operam nauare debet, ne, ſi et ſecutam letalitatem nunc mittimus, ipſi ſoli imputetur, ſi et functio quaedam partis perit, quam ſaepiuſcule, e laeſionis natura, in integrum reſtituere non valuit. Conf. ILL. LVDWIG *inſtitut. med. forenſ.* §. 219. 348. 352. 354. ſequ. -- Sicuti etiam medicum rationalem omnino decet, vt vaniloquentiae reus non ſit, ſiquidem, ſi de vere, et feliciter, ſublato morbo ſermo eſt, apprime conſtare debet, vtrum et morbus, qui ſublatus dicitur, talis vere fuerit, vel, vtrum *curatio* quaedam vere *magna* peracta ſit, cum ſaepiuscule morbus quidam pro maligno, vel admodum graui, venditatur, qui, accuratiori inſtituto examine, breuis, et benignus, fuit. Tacemus *ſimulatos morbos*, et modos, quibus aut conualeſcentia, aut fraudis tandem detectio, actuari poteſt: et varios modos, vnde, vi quaſi, et *coactus* magis, ſtatus apparens melior extorquatur. Neque, porro *nimis cito*, et ante completam victoriam, triumphum canere oportet, neque de ſublati cuiusdam moleſtiſſimi ſymptomatis abſentia, vel ſedatione, admodum gaudere §. 10. 11. 15. cum potius ſequelae huius mutationis conſiderandae ſint. Sic e ſublatis, atrocibus interdum, *colicis doloribus*, niſi ſecuta ſit excretio quaedam, nunc aluina, nunc calculi, nunc hae-

mor-

morrhoidum, nunc menſtruorum, *cet.* non ſtatim, vera ſalus ſperanda eſt, cum et colicam ſaepe ſequatur *pareſis.* b. IVNCKER. Conſp. med. pract. p. 889. b. V. SWIETEN. Comm. ad aph. Boerh. Tom. III. p. 357. *Tuſſis ferina*, opiatis praeſertim, ſedata, ſaepe *ſuffocationem* quandam pediſſequam habet. Lateris punctiones in *pleuropneumonia* haud fauſto omine ceſſant, quando interea, ad internecionem, pulmo corrumpi poteſt. *Cruciatuum podagricorum*, momentanea inprimis, ſedatio non admodum placet, cum toties eam ſequantur *podagrae* ſic dictae *retroceſſiones*, dum materia locum mutat, viſcera nobiliora occupat; atque vomitus, cardialgiam, aſthma, colicam, inflammationes, apoplexiam ipſam, *cet.* producit. Spes autem ſtatus melioris emergit, ſi talis materia priſtinum locum occupat, aut eam diſcuſſam aliae ſe- et excretiones ſalutares excipiunt, v. c. larga diureſis, diaphoreſis, diarrhoea, purpura inprimis, ſcorbutica dicta. Eadem fere ratio ſaepiuscule eſt *oedematis*, ſi ſubito diſparet.

§. XVII.

Morbus nullus, ſi eiusdem cauſſam, materiam ſcilicet quamcunque noxiam, ſpectes, pro bono reputandus eſt. Sed alia quaedam eſt ratio motuum, ad ſuperandas materias morboſas, inſtitutorum. §. 5. Quodſi itaque in pluribus morbis vario conatu contra materiam, vel vitium aliquod enatum, inſurgit natura, tunc ſaepiuscule, laborante ſic aegroto, rem eius non in melius, ſed *peius*, verti, dicitur. Verum, ſi inſuperabilem quandam cauſſam, et effectam malam conformationem, reſtringamus, ſaepiuscule tamen, obortis nunc nouis motibus,

quanquam molestis, ipsa medela quaedam parari potest, ita, vt, si, post varium languorem, noui motus oriantur, saepe materiae quidem vim, sed simul vim quoque naturae, morbo oppositam, intueri datum sit, quibus motibus saepe, quod necesse est, absoluitur, quique *propterea non statum peiorem*, sed *meliorem* inuoluunt. *Conf. diss. de reuolutionibus morbosis*, sub ill. PRAES. a D. KOELLE habitam, §. 4. sequ. Sic si languens aegrotus, e febre intermittente, incongrue suppressa, recidiuam febris huius verae, regularis, patiatur, aut talis febris, post perpessum languorem, appetitus deprauationem, vitiosam digestionem, icterum, cachexiam, *cet.* oriatur, his ipsis motibus saepiuscule caussa morbi aufertur, V. BOERHAAV. *aphor. de cogn. et cur. morb.* §. 754. et, si rite nunc morbus tractatur, aegrotus restituitur, ita, vt postea et aliis videatur, meliorem faciem nunc prae se ferre, ac antea, quam in hunc morbum inciderit. Ipsa *apoplexia* accedente febre, interdum soluitur. HIPPOCRAT. *Coac. praenot.* 479. *Purpura* sic, scorbutica dicta, admodum arthriticos, et podagricos, leuat, quanquam et, sub motibus, sua patiantur. *Vomitus* saepe vertiginem, praecordiorum angustiam, tollit. Sub *Colicis* doloribus saepe haemorrhoides, menstrua, cum euphoria, erumpunt, aluus liberatur. Imo cur *parturientibus* accedunt dolores praeparantes, reserantes, excludentes, nisi vt his foetus in lucem prodeat, atque mater a gestationis hucusque incommodis liberetur?

§. XVIII.

Possemus nunc hucusque dicta vberius exemplis illustrare, si praesertim *classes*, *genera*, *species*, et *varietates*, morborum per-

percurrere velimus, aut morbos *peracutos*, *acutos*, *chronicos*, *internos* et *externos*, atque quemuis ſecundum commune, aut proprium, *ſchema*, ſignaque *diagnoſtica*, *pathognomonica*, et *prognoſtica*, ſigillatim expendere, et, ſecundum quemuis, docere, quaenam ſint, in quouis, verae, vel ſpuriae, aut ambiguae, conualeſcentiae ſigna. Verum ea tractatio diſſertationis academicae limites multum excederet, qua propter vela magis contrahenda nobis ſunt, cum, quae in genere enunciauimus, ad caſus ſpecialiores applicanda ſuo modo ſint, qualem applicationem etiam in variis exemplis tetigimus.

§. XIX.

Illud tamen vt addamus neceſſe nobis videtur, *conualeſcentem*, §. 4. nondum eſſe perfecte ſanum, ſed e morbo, praeſertim ſi is grauis fuerit, quaſi *neonatum* aliquo modo debilem, vlterius *confirmandum*. Itaque, quanquam functiones conſuetae redire videantur, tamen, non equidem nimis delicatulo, ſed prouido, opus eſt *regimine*, ne ex ſex rerum non naturalium indiſtincto, liberioreue, vſu, nondum plane confirmatum corpus labefactetur. Senſim itaque tantum conualeſcens conſuetis functionibus adſueſiat, aëri moderatius ſe exponat, cibum potumque conuenientem, ad ſuſtentationem et refectionem, certe habeat, non autem ad repletionem vtatur, eumque magis refracta, quam integra, doſi capiat, ne ventriculum, et chylopoieſeos organa, grauet, atque in nouum morbum incidat. v. Diſſ. *de refractis doſibus medicam.* a D. GEBAVERO ſub ill. PRAES. habitam, §. 27. Quae cautela etiam in no-

ſocomiis obſeruari ſolet. *Conf.* cl. MONRO (*Beſchreib. der Kranckheiten in den Brittiſchen Feld-Lazarethen.* Altenb. 1766. p. 222. Motum e quietem, ſomnum et vigilias, pro viribus, diſtribuat et morbo reſurgens. Animi pathemata moderet, neque his ſe abripi patiatur. Praecipue excernendorum et retinendorum rationem habeat, neque, ſi et continuatis excretionibus fiat morbi lyſis, nunc orthoſtadius redditus aegrotus, eas ſufflaminet. Neque, ſi et exercendis certis quibusdam functionibus ſufficientem ſe credat conualeſcens, ſe ipſum incautus fallat, vel exercitio quodam, haud prouide peracto, ſe peſſundet, quorſum varii corporis et animi labores, negotiaque nimis liberius peracta, pertinent, imo ipſum veneris exercitium, non apto tempore celebratum. Conf. et b. PLATNERI *inſtit. chirurg.* §. 420. not. **. Piſcator ictus ſapiat, et fugiat illud omne, ex quo conualeſcens in iuſtam, et ex ſua culpa, reprehenſionem incurrat, nec antiqui dicterii, et contra regulas diaeteticas peccatorum, quantum ab eo pendet, reus fiat: *Da der Krancke genas, ie aerger er was.* Sequatur potius denique diuini ſeruatoris admonitionem, et vere medicum conſilium, IOAN. V. v. 14. *Ecce ſanus factus es, iam non amplius pecca, ne deterius tibi aliquid contingat.* Dum autem etiam dantur, qui non ſua culpa, ſed pro officii, vitae generis, et vtriusque ſaepiuscule durius redditi, ratione, aegrotant, his certe optandum videtur, vt et conualeſcentiae, ſi ea contingit, regulas exſequi datum, licitumque ipſis, ſit: cuiuis bona ſua ſors tribuatur, et, quousque poſſibile eſt, quisquis ſua ſorte contentus viuat, cuique, ſuamque ſortem in propria commoda vertere, liceat.

§. XX.

§. XX.

Optima ea ſunt medicamenta, quae morbi cauſſam tuto tollunt. Ideoque, cum, ſublata cauſſa, oriatur conualeſcentia, et vires recuperatae praecipuum efficiant conualeſcentiae ſignum; reſtaurantia optima, et incipientem nouam ſanitatem confirmantia, medicamenta ea erunt, quae reſtitans forte adhuc morboſum tollunt. Itaque et conualeſcenti vtile erit, vt et talia medicamenta, quae iuuarunt, parumper adhuc continuet, et ſic *apotherapiam* quandam inſtituat. Si vero ſola debilitas ſuperſit, eam et *nutrientibus*, et *tonicis*, vtrisque *analepticis*, tollere adlaboramus. In nonnullis aegris ſic breui redit virium, atque boni habitus, reſtauratio, vt et *faciem* longe laetiorem, ac antea, prae ſe ferant, ſublato ſcilicet eo, quod adfligebat, cum contra, ſi ſolummodo plenior, imo ſaepe turgidulus, fuerit habitus, nec debitae excretiones peractae, dubius ſaepiuscule ſit conualeſcentiae ſtatus, et facilis morbi eiusdem *recidiua*, vel eiusdem poſtea aliud ſchema. Dum vero cetera quadrant, facies collapſa, et habitus emaciatus, non adeo timorem iniiciunt, cum euacuationum inde ſignum emergat, et ex eo, haud raro, ad actos labores concludant, et dicant: *Er macht der Krankheit Ehre.* Sic ſenſim ad ſtatum meliorem perueniunt, de quo vulgus noſter loquitur: *ſich wieder zuſammen klauben.* Dum autem medicus ſic et inſtantes morbos, et morborum variationes, et conualeſcentiae ſtatum, etiam ex *faciei contemplatione*, colligit, ea certe *non fucata* eſſe debet, cum mos, inter plures feminas regnans, dum

varia *cosmetica*, et ſaepe cum ſanitatis detrimento, adhibent, medicum poſſit fallere, vel confundere.

§. XXI.

Curabiles tandem cum adhuc ii *morbi* eſſe debeant, e quibus conualeſcere datum eſt aegrotis, ſic nec medicus conualeſcentiam certo ſperare, ſeu promittere, poteſt, nec ab eo deſiderari ea poteſt, ſi iam ad incitas fuerit aegrotus redactus, vel vario modo deterior redditus, vel morbi natura, vel laeſio quaedam, medelam reſpuit. Interim in colliſione quadam medici officii ita ſe gerere poteſt medicus, vt, ne deſerere videatur aegrotum, ſincera prognoſi ſe praemuniat, et tunc, aut partem, quem ſeruare non poteſt, et ne pars ſincera trahatur, auferendam curet, aut niſi plane reſtituere valeat aegrotum, ſymptomata mitiget. Valet hoc praecipue in curatione hydropis, phtiſeos variae, podagrae, cancri, *cet.* in quibus ſaepe iam conclamata res eſt. Ibi quidem, ſub aliquali ſpe, indicationes cauſſales explere medicus poteſt, vel ſaltem expletionem tentare, vt tamen exaſperationem mali caueat. Sicuti quoque et in curabilibus morbis nec *nimis citam* conualeſcentiam deſiderare fas eſt, ſi morbi genius et ſuum tempus expoſcat, v. c. ſcabies, quartana, *cet.* Dum autem et conualeſcentia, et ab ipſo aegroto, ab autocratia naturae, a medico, naturae miniſtro, ab aliis circumſtantiis, promoueri, retardari, mutari, poſſit, ſollicite non tantum inquirendum eſt, *vnde* conualeſcentiae ſtatus, verus, vel ſpurius, ſucceſſerit, ſed et *euentuum* rationes, ſaepe admodum variae, ex ipſa hac inueſtigatione

ne morbi, medelae, acceſſoriorum plurium, e conſideratione climatum, conſuetudinum, aetatis, ſexus, et generatim indiuiduorum, hauriendorum, determinari queunt. In omnibus vero optandum videtur, vt cuncta, quae ad hominum *felicitatem*, cuius non minima pars *ſanitas* eſt, quantum in rerum hac viciſſitudine datum eſt, pertinent, recte collineent: vt itaque, dum immortales hic reddi non poſſunt mortales, ſaltem, dum non omnes morbi caueri poſſunt, ex iis, ſi accidunt, e bona methodo, aptoque regimine, ſpecificis decantatis, et vario auſu, et in intricatis morbis, potiore, naſcatur ſua cuique, et vera, neque cuiquam moleſta, vel inuiſa, conualeſcentia.

T A N T V M.

VIRO PRAENOBILISSIMO
DIGNITATEM DOCTORALEM AMBIENTI
HENRICO ALEXANDRO SAHERO
FAVTORI ATQVE AMICO SVO
LONGE AESTVMATISSIMO
S. P. D.
IOANNES MICHAEL MEYERVS MED. CAND. OPP.

Summos in arte ſalutari honores, quibus iam ornandus es, cum omnibus bonis quidem ideo TIBI gratulor, quia TE illis dignum reddidiſti: at peculiaris ratio me quoque mouet, vt voluptatem inde ortam publice TIBI paucis his declarem. Vocaſti me nimirum ad certamen publicum, quod hac occaſione TIBI ſubeundum eſt. Vt lubens ſpartam beneuole a TE mihi delatam ſuſcipio, ita feliciſſimos non tantum in hoc actu, ſed per totam quoque vitam TVAM TIBI ex animo in anteceſſum opto ſucceſſus. Dabam Erlangae VII. Ianuar. MDCCLXXIII.

VIRO PRAENOBILISSIMO DOCTISSIMO

DOCTORANDO SAHERO

S. P. D.

IO. DANIEL SCHOEPFF MED. CAND. OPP.

Ad arduum TE accingis, ad amplum Medici munus, doctiſſime Doctorande, nec ſummis laboribus, nec variis quae iuncta ſunt, deterritus difficultatibus. Egregia enim induſtria, et indefeſſa diligentia, cuncta ſuperaſti quae futura ſunt obſtacula. Nunc vbi ad metam veniſti, et ipſo artis exercitio experiri cupis, quid aduerſus atrociſſimos, medicina poſſit morbos; conatibus TVIS, quos ſummum Numen ſecundet, bene ominor et gratulor. Gratulor et Patriae, et amicis et omnibus auxilium conſiliumque abs TE ſperantibus. Gratulor et denique mihi, cui gratiſſima TVA, ſuauiſſimaque vti licuit amicitia, quod publico in certamine aduerſarium me eſſe volueris, qui Teſtis potius ero, ſtrenuae TVAE et eruditae defenſionis. Vale, me amare perge. Dab. Erlang. d. VII. Ian. MDCCLXXIII.

PRAENOBILISSIMO AC DOCTISSIMO

DOCTORANDO SAHERO

S. P. D.

IOAN. GEORG. GODOFREDVS DOPPELMAYR OPP.

Nullis hac luce maioribus affici potuiſſem gaudiis, quam vt TE purpuram indutum videam, cinctumque tempora corona. Doctoris dignitas TVA, ſemper alta mente repoſitam diligentiam TVAM in ſcientiis medicis in memoriam noſtram reuocabit. Ad me quidem hodie ſummus redundat honor, TEcum in arenam diſputatoriam prodire. Gratulor igitur TIBI ſummos in arte honores; vt ſummum Numen omnibus inceptis TVIS faueat, opto; vt amicitiae initae, de qua hus vſque me commendare ſtudui, faueas, peto. Vale. Dabam in alma Friderico-Alexandrina d. IX. Ian. CIƆ IƆ CC LXXIII

